

לכבוד העורך,

לאור מכתבו של הגר"מ פיינשטיין וצ"ל לד"ר בונדי הי"ו, פניתי אל הגרש"ז אויערבאך שליט"א ושאלתי לדעתו בענין זה. הגאון שליט"א כתב אלי, בי"ז באדר תשנ"ג ובר"ח מנחם-אב תשנ"ג, את המכתבים הרצ"ב והוא מסכים לפרסומם.

בכבוד רב

פרופ' אברהם ס' אברהם

הרב שלמה זלמן אויערבאך

השתלת איברים מגוף מת לחולה מסוכן

בענין השתלת איברים מגוף מת לחולה מסוכן, דעתי היא שבחול"ל בכתי חולים אשר הרופאים והחולים רובם נוכרים והם הרי מתנהגים רק לפי המדע הרפואי וחוק המדינה, ואם לפי החוק החולה נחשב למת הרי הם מיד מוציאים ממנו איברים הצריכים להשתלות, שם מותר גם לשומר תורה ומצוות לרשום עצמו בתור לקבל השתלה.

אולם בא"י שחייבים להתנהג גם לפי דין תוה"ק וכהלכה, אם החולה מונשם באופן מלאכותי ממכשיר הנשמה, גם לאחר שנתברר ע"י הבדיקות שיש לנו היום שהמוח כולו מת, עדיין דינו לענין הוצאת איברים כספק גוסס. אך אעפ"י כן אמרתי שלענ"ד היות וע"י בדיקת נוצה על יד האף והוא כבר הרבה שעות ללא תנועה כי אין לו נשימה עצמאית, ומכיון שאת המכשיר רק שמו הרופאים, יש לראותו כאילו הוא רק מאריך את סוף הגסיסה ומעכב את הנשמה לצאת מן הגוף, ולכן מותר להסיר אותו ממנו.

[ואף שכן מבואר גם באגרות משה יו"ד ח"ג סי' קלב, מ"מ הואיל ובדבריו שם אפשר קצת לדחוק ולפרש אחרת, לכן נהניתי כאשר הראו לי מכתב שהגאון הנ"ל כתב לד"ר בנדי הי"ו ושם כתב ברור ומפורש שמותר. אך נלענ"ד דאף

שכתב שם "שגם מוצדק לדינא" ו"אף שהלב עדיין יכול לדחוף לכמה ימים", מ"מ חושבני שכל הביטויים הללו הם רק לענין זה שנתכוין להורות "שמותר לסלק החולה ממכשיר הנשימה", שהרי הזמן של המכתב הוא כסלו תשמ"ה אשר בכל עולם התורה דנו אז על ההשתלות אם מותר או אסור, ואילו היה דעתו שנחשב ממש כמת גם לענין הוצאת איברים, הרי פלא גדול הוא איך לא הזכיר שיש גם מצוה לקחת ממנו איברים לצורך הצלת נפשות של חולים מסוכנים. ואף שהאי גאון זצ"ל נקט בפשיטות באג"מ גם בשנת תשל"ח¹ בהשתלת לב היא רציחה של שתי נפשות, מ"מ במכתב זה דכתב אותו בשנת תשמ"ה לאחר שנים רבות שכבר ידע מהבדיקה החשובה, היה צריך ודאי להזכיר את זה שמותר להוציא אותם. ולכן חושבני שלא רצה כלל לסמוך על הבדיקות לעשות מעשה בקום ועשה להוציא איברים בידים].

אך אעפ"י כן הואיל ובש"ס ופוסקים לא נזכר כלל ענין של מות מוחי, ובעיקר מפני זה שלא נראה כלל לעינים וגם לא ברור עד כמה שהבדיקה היא כבר באמת מוחלטת, לכן צריכים עדיין לחכות עד שפעיימת הלב תיפסק לגמרי ולהמתין אח"כ עוד חצי דקה, ורק אז אם הגוף מונח כאבן דומם דינו ממש כמת לכל דבר. ואת זה הנני אומר מפני שקיבלתי מכתב משלושה רופאים מומחים שומרי תורה וזה לשונם:

"אחרי שיחות רבות בינינו ורופאים אחרים בענין קביעות רגע המות, אם נעשו כל הבדיקות הדרושות המראות שאין שום נשימה עצמונית ושגזע המוח נפגע בצורה מוחלטת ולא-הפיכה, וכן בדיקות המראות שאין שום זרימת דם למוח בכלל (הבדיקות נעשו באיסור), כך שברור ומוחלט שהחולה מת מות מוחי (כל המוח כולל גזע המוח), אז אחרי שהופסק מכוונת ההנשמה ועקב זה שהחולה אינו נושם כלל הלב יפסיק לפעול כעבור כמה דקות, או 15-20 שניות אחרי שהלב הפסיק לפעום לגמרי, דעתנו היא שבאותו רגע החולה נקרא מת לכל דבר ואנו מוכנים אז לתתם על תעודת פטירה".

ברם מיד כשהרופאים החליטו על גזע המוח שכבר מת דינו ודאי כגוסס שאסור להזיז אותו אפילו זיז כלשהו כשזה לא לטובתו ולכן אותה הבדיקה החשובה שמכניסים חומר תוך הגוף לבדוק אם הדם מגיע למוח אף אם לא מזיזים ממש את הגוף גם זה אולי חמור יותר מהזזה ואסור אפילו לצורך הצלה של חולה אחר מסוכן. ואפילו אם החולה ציוה על כך בחייו חושבני דאף שמותר לאדם לסכן עצמו להצלת אחרים ממות, מ"מ רק הוא עצמו מותר לו לעשות כן אבל לא

1 מכתבו להגר"ק כהנא זצ"ל באג"מ ח"מ ח"ב סי' עב.

שהרופא יעקור עכשיו איברים וספק שהוא ממש ממית אותו בידיים. ולכן היות שלצערנו לא זהירים כלל בזה בבתי חולים שבא"י לכן לא נכון לרשום עצמו כמועמד להשתלה.

ומכל מקום הנני אומר בפירוש שזה רק דעתי הפרטית, ולמעשה לא לסמוך על זה רק אם יסכימו לך גם מגדולי התורה שבדורנו.

שלמה זלמן אויערבאך

בס"ד, לכבוד ידידי הנכבד פרופ' אברהם אברהם הי"ו

אולם לאחר זמן נודע לי שגם בחולה כזה שדברנו, אשר פעימת לבו פסקה וגם המתינו חצי דקה, יתכן שעדיין עוד חי במוח חלק הנקרא "היפתלמס" (hypothalamus) המפקד על האיברים הפנימיים של האדם, ואם שוב יצמידו לחולה את מכשיר ההנשמה ויפעילו את הלב והנשימה יוכל עוד להמשיך ולתפקד ימים רבים, וא"כ מסופקני דאפשר שמצד ההלכה לא מספיק כלל חצי דקה רק צריכים להמתין שיעור זמן שגם חלק הזה של המוח ודאי מת, הואיל ואפשר שחלק חשוב במוח עדיין חי ויכול לתפקד, ונמצא דאף שתעודת פטירה שפיר יכולים ליתן אחרי המתנה של חצי דקה כי לאחר חמש או שש דקות ודאי ימות לגמרי, אבל לא להוציא איברים. לכן הנני כותב לך בפירוש שאני חוזר ממה שכתבתי וכאילו לא אמרתי כלום.

ר"ח מנחם אב תשנ"ג

שלמה זלמן אויערבאך

הערת העורך :

פירוט נוסף על דעתו של הגרש"ז אויערבאך בסוגיה זו מופיעה באסיא נג-נד (יד, א-ב), אלול תשנ"ד בעמ' 13-16, בתוך סקירתו של ד"ר שטיינברג. הגרש"ז אויערבאך הביע את רצונו בפרסום סקירה זו בשיחה טלפונית עם עורך אסיא, בתחילת חורף תשנ"ג.

(מקור: אסיא נג-נד (יד, א-ב), אלול תשנ"ד, 24-28)

חתימה על כרטיס תרומת איברים

לכבוד מערכת אסיא

שלום רב וברכה,

הואיל ואין האדם יודע ימיו והולך אדם לבית עולמו, ונלפע"ד שתרומת אברים אחרי אריכות ימים ושנים או אסורה או מצוה רבה, והואיל שזו מצוה יחידה שאדם יכול לעשות אחרי מותו, שאלתי-בקשתי להודיעני איזה אברים יכולני להרשות-לצוות שיקחו ממני לצרכי השתלה אחרי שעת פקודה.

ידוע לי שזה נושא מסובך והרבה שו"תים נכתבו בענין זה, ע"כ לא באתי בציטטות.

אני מודה מאד ואין לך שמחה כהתרת ספקות.

בכבוד רב,

שמואל מנחם סרלואי

אשדוד

תשובת המערכת

מן הדין ראי לתרום אברים המצילים חייהם של חולים שיכ"ס, כתנאי שקימת הקפדה מצד הרופאים ליטול את האברים אך ורק לאחר מיתה כדין. כיום קשה עדיין לערוב לתנאי זה בכל מקום. לכן לא ניתן, עדיין, להמליץ על צוואה לתרומת אברים*.

הערת העורך (תשס"ב)

בשנת תשס"א כ-14 שנה לאחר נתינת תשובת המערכת, חל שינוי יסודי במצב. אגודת אדי, העוסקת בהחתמה על כרטיסי תורם בשיתוף פעולה עם המרכז הלאומי להשתלות של משרד הבריאות, קבלה החלטה המאפשרת לתורם איברים להוסיף את התנאי הבא להסכמתו:

"[X] כתנאי שאיש דת לפי בחירת המשפחה יאשר את התרומה לאחר מותי".

מתן אפשרות זו מאפשר כיום בקרה נאותה של המשפחה למניעת נטילת איברים לפני קביעת מוות כדין.

-- העורך.

(מקור: אסיא מד (יא, ד), ניסן תשמ"ח, 89)